

Inleiding

Zoals de meesten van ons weten kent de kerk van de Nazarener zowel de opdracht van kinderen als de kinderdoop, hoewel het accent duidelijk op de eerste ligt. Natuurlijk komt zo'n standpunt, dat zelfs verankerd ligt in de geloofsbelijdenis, niet zomaar uit de lucht vallen. Een aantal jaren geleden verscheen in het *Wesleyan Theological Journal* een artikel van de hand van dr. Stan Ingersol, archivaris van de Kerk van de Nazarener in Kansas City. Hierin gaat hij precies in op de geschiedenis die aan deze leer ten grondslag ligt. En aangezien ik geloof dat je, wil je een standpunt begrijpen, moet weten onder welke omstandigheden het is ontstaan, leek het me een goed idee dit artikel te vertalen en zo voor iedereen toegankelijk te maken. Het is (uiteraard) wat wetenschappelijk van toon, maar waar nodig heb ik geprobeerd voetnoten te verstrekken en uiteraard kun je me altijd zelf aan (niet af) schieten.

Hans Deventer

De christelijke doop en de eerste Nazareners: de bronnen die vormgaven aan een meervoudige dooptraditie Stan Ingersol¹

“Eenheid in kernzaken, vrijheid in bijzaken”². Rond het principe van een oud gezegde voegde de stichters van de Pentecostal Church of the Nazarene³ drie afzonderlijke kerkgenootschappen samen tot een.

Deze kerken waren ontstaan in verschillende delen van het land: de Association of Pentecostal Churches of America in het oosten, de Holiness Church of Christ in het zuiden en zuidwesten en de Church of the Nazarene aan de westkust. Ondanks hun verschillende en gescheiden plaats van oorsprong was er al veel wat de drie groepen samenbond voorafgaande aan hun eenwording. Ze hielden zich aan de Wesleyaanse weg van verlossing en het christelijk leven zoals vorm gegeven door de Amerikaanse heiligingsbeweging. Ze hadden een dominante piëtistische⁴ inslag en hadden ook de aanpassingen van de piëtistische traditie door de Amerikaanse opwekkingsbeweging overgenomen. Alle drie de kerken ordeneerden vrouwen, hadden vrouwelijke predikanten en deden dat op een algemeen aanvaarde theologische basis. En evenzo waren ze alle drie een kerk van gelovigen en vertoonden ze de trekken van een duidelijk onderscheiden stijl van kerk zijn, waarvan de klassieke karakteristieken opgenoemd zijn door Donald F. Durnbaugh in *The Believers Church: The History and Character of Radical Protestantism* (1968). Durnbaugh betoogt dat een kerk van gelovigen een vrijwillige gemeenschap is, gebaseerd op het idee van afscheiding van de wereld en het samenbrengen van bekeerde gelovigen die daarbij elke gedachte van een zichtbare kerk als een gemengd gezelschap verwerpen. Een kerk van gelovigen benadrukt dat het nodig is dat alle leden in christelijk werk bezig zijn; ze hebben een kerkelijke discipline; haar leden zorgen voor de armen en speciaal voor christenbroeders en -zusters in nood; ze hebben eenvoudige diensten; en het gemeentelven speelt zich af rond “het Woord, gebed en liefde”. Met een wat verschillende mate van nadruk weerspiegelden de fuserende groepen in 1907-1908 de karakteristieken van de “kerk van gelovigen”-traditie en ze deden dat elk afzonderlijk met een specifieke verwijzing naar en

---

¹ *Christian Baptism and the Early Nazarenes: The sources that shaped a pluralistic Baptismal Tradition*, Wesleyan Theological Journal, Volume 27, 1992. Wilmore, Kentucky.

² Letterlijk, “unity in essentials, liberty in nonessentials”

³ In 1908 ontstond de Pentecostal Church of the Nazarene als het resultaat van een serie fusies in de voorgaande jaren. Deze kerk is de huidige Kerk van de Nazarener. Het “Pentecostal” (Pinkster) werd geschrapt door de Algemene Vergadering in 1919 vanwege de nieuwe betekenis die deze term had gekregen. Zie voor een beknopt historisch overzicht van het ontstaan van onze kerk het Handboek van de Kerk van de Nazarener, zoals dat elke vier jaar op gezag van de Algemene Vergadering wordt uitgegeven.

⁴ Het Piëtisme ontstond in Duitsland in de 17e eeuw, als reactie op het steeds meer verstandelijk wordende protestantisme. Het Piëtisme benadrukte persoonlijk geloof en persoonlijke vroomheid en beleving.

tegenover het bisschoppelijke Methodisme, toen het grootste protestantse kerkgenootschap van het land en snel op weg zich te ontwikkelen tot de puur Amerikaanse denominatie bij uitstek.

De verschillen tussen en binnen de regionale denominaties bleven en werden verzoend door het principe van “vrijheid in niet-essentiële zaken”⁵. Het Handboek 1898 van Phineas Bresee’s Church of the Nazarene in het westen maakte duidelijk dat de “essentiële zaken” geloofspunten waren die noodzakelijk waren voor de verlossing. Specifieke standpunten ten aanzien van de eschatologie⁶ en de doop waren bijzaken en vereisten vrijheid van geweten. Vond men die leerstellingen dan onbelangrijk? Alles behalve! Docent A.M. Hills hield strak vast aan het postmillianisme⁷, terwijl J.B. Chapman en anderen even overtuigd waren van het premillianisme⁸. De algemene superintenden ten P.F. Bresee en H.F. Reynolds bevestigden het belang van de kinderdoop terwijl een bekende Nazarener als J.T. Upchurch die praktijk verfoeide. In de nieuw gevormde Pentecostal Church of the Nazarene was de vrijheid van geweten vereist, juist omdat er zulke duidelijk uitgesproken standpunten waren, vooral betreffende doop en eschatologie. Zo krachtig zelfs dat het voor de aanhangers van de ene richting zinloos was te proberen tijdens kerkelijke vergaderingen de kerk als geheel te overtuigen van hun gelijk. Dit pluralisme was geen onverschilligheid ten aanzien van deze leerstellingen maar juist het tegenovergestelde, hoewel geworteld in de overtuiging dat het brandpunt van de eenheid elders zou moeten liggen: met name in de Wesleyaanse weg van de verlossing.

We moeten in dit verband twee vragen bespreken: wat waren de feitelijke dooptradities in de fuserende kerken en hoe droeg dit pluralisme in dooptheologie bij aan fusie die uitmondde in de Pentecostal Church of the Nazarene?

I. Dooptheologie in de Holiness Church of Christ

De Holiness Church of Christ was de zuidelijke basis van de Pentecostal Church of the Nazarene, en de grootste van de drie fuserende kerkgenootschappen. Ze was zelf al het resultaat van een fusie, de Holiness Church of Christ was uit twee kerken ontstaan, waarin een verschillende dooptraditie heerste. De ene was breed en omvattend, de ander beperkt en uitsluitend. Deze twee standpunten werden verzoend in 1904 te Rising Star, Texas, waar de twee zuidelijke kerken samengingen. Daarbij verbonden ze zich aan het principe van pluralisme in doopbediening, maar daarbij werd glashelder gesteld dat doop als zodanig absoluut vereist is voor lidmaatschap.

De beperkte doopleer werd gevonden bij de New Testament Church of Christ, een “terug naar de bijbel”-gemeenschap die haar oorsprong had in West-Tennessee. Ze was een vorm van verzui-delijkt Free Methodism. Robert Lee Harris, haar stichter, kwam met het Free Methodism (Vrij Methodisme) in contact in de begin jaren '80 van de vorige eeuw, werd daar geheiligd, raakte daar betrokken in de heiligingsbeweging, werd prediker en geordineerd tot diaken en oudste door B.T. Roberts, stichter en algemeen superintendent. Harris was een gewaardeerd evangelist in het district Texas van de Free Methodist Church, maar zijn enthousiasme voor onafhankelijk zendingswerk bracht hem in problemen met de kerkelijke programma's. Hij trok zich terug in 1889 en werd lid van een Southern Methodist kerk in Memphis. Harris zette zijn werk als evangelist voort, op basis van zijn plaatselijke preekbevoegdheid. Hij raakte betrokken in de “evangelistenproblematiek” in het Southern Methodism, en raakte aldus weer in conflict met de leiding van het kerkgenootschap. Er was nog een andere bron van spanning tussen Harris en het Southern Methodism: terwijl hij rondtrok, propageerde hij de spiritualiteit van het Free Methodism, gecombineerd met een strenge persoonlijke ethiek en veel oog voor sociale kwesties. Harris zocht een uitweg voor zijn kerkelijk dilemma gedurende de vijf jaar in de Southern Methodist Church. Het is niet bekend welk materiaal hij daarvoor, naast de bijbel, raadpleegde.

Dooptheologie werd een belangrijk punt in de nieuwe heiligingskerk die uit Harris' bediening voortkwam. De New Testament Church of Christ ontstond in mei en juni 1894 toen Harris een serie

---

⁵ Letterlijk, “liberty in nonessentials”

⁶ Leer van de laatste dingen, de eindtijd. Gaat vooral over het hoe en wanneer van de wederkomst van Christus

⁷ Volgens deze leer komt Jezus terug voor het 1000-jarige rijk (zie Openbaringen 20) en komt dit rijk er letterlijk.

⁸ Volgens deze leer is het 1000-jarig rijk figuurlijk op te vatten en komt Jezus terug als het evangelie over heel de wereld is gegaan, wat dan het 1000-jarig rijk is.

preken hield in Milan, Tennessee, over de “kerkkwestie”, ofwel de relatie tussen de Wesleyaanse heiligingsbeweging en de “populaire kerken”. Volgens een ongepubliceerd dagboek van Donie Mitchum “ontmaskerde Harris zonde binnen en buiten de kerken en toonde hij aan dat alle kerken en sektes onbijbels waren”. Daarna preekte hij een serie over “rechtvaardiging, heiliging, de wederkomst van Christus, en hoe onze zielen worden gevoed. Daarna preekte hij over het overgieten als de bijbelse wijze van dopen”. Deze laatste preek riep een sterke reactie op bij een bezoeker. Harris stopte de diensten om de dooptheologie te bespreken met zijn uitdager, en won door dit debat een nieuwe en belangrijke bekeerling, Robert Balie Mitchum, een baptisten diaken. Een maand later, op 5 juli 1894, werd de “New Testament Church of Christ” officieel “in gang gezet”, een term die betekende dat de kerk waarvan Christus alleen de Grondlegger is al lang bestond onder de christenen en erkend en georganiseerd werd volgens bijbelse richtlijnen. In een dienst, een paar dagen later, vatte Harris de bestuursvorm en de leer van de New Testament Church samen, riep nieuwe leden op naar voren te komen en doopte opnieuw degenen die ooit door onderdompeling gedoopt waren. Een van hen was Donie Mitchum, zij was haar leven lang al Methodist en onderwees een zondagsschoolklas voor meisjes in de plaatselijke Methodistenkerk. Een ander was haar echtgenoot, Balie Mitchum, en hij was baptist. De leerstelling van de nieuwe kerk werden vermeld in een krant in Memphis, en Harris’ visie op de doop werd helder verwoord: “De doop met de Heilige Geest was door overgieten, en aangezien de waterdoop een beeld is van de doop met de Heilige Geest, moet ook die plaatsvinden door overgieten”.

De oudst beschikbare uiteenzetting van deze dooptheologie werd gepubliceerd in de 1900 uitgave van de *Richtlijnen* van het Texas district van de New Testament Church of Christ. Arikel 10, over de doop, is identiek aan de bewoordingen die in de krant in Memphis waren verschenen, en zijn dus rechtstreeks toe te schrijven aan Harris. Het artikel werd gevolgd door een serie bijbelteksten, die allemaal voornamelijk over de uitstorting van de Heilige Geest gaan (Hand. 2:15-18, 10:44-48, 11:15-16 en Joël 2:28). Meer dan drie bladzijden toelichting volgden. Dat is veelbetekend, want doop was het enige leerstellige punt waarop toelichting werd gegeven in het hele handboek! De argumentatie voor overgieten als de bijbelse wijze van dopen werd in drie punten uiteenzet: (1) “De doop met de heilige Geest was beloofd aan gelovigen in heel deze bedeling”. (2) De Geestesdoop is de *ware* doop, terwijl de waterdoop “doop genoemd wordt” omdat ze bedoeld is als “de gelijkenis, het beeld, van de ware doop”. Harris betoogt: “Wijn werd het bloed van Christus genoemd als het gedronken werd als beeld daarvan, maar het was niet werkelijk bloed, het droeg alleen de naam ervan .... evenzo met de waterdoop. Als ze niet ..... [bediend wordt op een wijze die] de werkelijke doopt weergeeft, is het evenmin doop als wijn, wanneer die niet met verwijzing naar het bloed van Christus gedronken wordt, bloed is”. (3) Werkelijke doop bestaat uit de Geest, de doopgebeurtenis, en de wijze van uitstorten. In de waterdoop symboliseert het water de Geest, en het spiegelbeeld van de Geestesdoop is door overgieten. Artikel 11 bepaalde *wie* kon dopen - iets wat aan een erkend predikant was voorbehouden, maar “in geval van nood mag een eenvoudige discipel de doop bedienen”. Er was geen gedrukte doopliturgie, noch enige indicatie of kleine kinderen konden worden gedoopt.

Robert Lee Harris stierf vijf maanden nadat de New Testament Church of Christ was gevormd. Dat feit veranderde de loop van de beweging volkomen. Harris had een kerk in het leven geroepen waarin zowel de ecclesiologie⁹ als de soteriologie¹⁰ bepalende leerstukken in een theologisch systeem waren, maar in de handen van zijn opvolgers verschoof de zwaarte van het theologisch gewicht. Steeds meer werden minder belangrijke kerkelijke waarden soteriologische punten. In de tien jaar daarna vond een duidelijke theologische transformatie binnen de groep plaats.

Met de groei van de New Testament Church of Christ, kwam haar dooptheologie meer en meer in een Zuidelijke religieuze cultuur die geworteld was in doop door onderdompeling. Dit werd al snel herkend en leidde tot een heroverwegen van de dooptheologie van de kerk tijdens haar eerste Districtsvergadering in 1899. De discussie werd behoorlijk verhit. Mary Lee Harris (die al snel Mary Lee Cagle zou worden) stond er op dat de fundamente die haar echtgenoot gelegd had zonder enige wijziging zouden worden gehandhaafd. Anderen waren het daar volkomen mee

---

⁹ Leer van de kerk
¹⁰ Leer van de verlossing

oneens. Donie Mitchum schreef in haar persoonlijk dagboek dat Mary Harris “geen centimeter wilde toegeven en een nogal onplezierige indruk maakte. Alle andere toespraken werden in de gezindheid van Christus gebracht. Mijn gevoelens gaan naar haar uit, want ze heeft nog veel te leren in het omgaan met tegenstand”. Na dit punt drie afzonderlijke keren besproken te hebben, handhaafde de vergadering overgieten als de bijbelse zienswijze, maar erkende dat

er verlorene mensen in Gods kerk zijn, die daarvan blijk geven door hun godvruchtige wandel en spreken, die ondergedompeld zijn. We herkennen hen als Gods kinderen en wij, als deel van Zijn gezin, kunnen het ons niet veroorloven hen weg te zenden die Hij aanvaardt.... Aangezien we congregationeel¹¹ zijn qua bestuur laten we het aan elke plaatselijke gemeente om te bepalen of ze mensen die geloven in onderdompeling en dat praktiseren en nog niet gedoopt zijn door overgieten aanvaardden dan wel verwerpen als leden.

Op deze basis gingen de kerken in Tennessee en Arkansas voort met dopen door overgieten maar opende ook de deuren voor mensen die eerder op andere wijze gedoopt waren om lid te worden van de New Testament kerken zonder opnieuw gedoopt te worden.

Deze aanpassing was alleen van toepassing in het oostelijk district van de New Testament Church of Christ. Mary Lee Cagle had namelijk al eerder gemeentes in Texas georganiseerd, en die in 1902 tot een afzonderlijk district gemaakt. Daar bleef doop door overgieten een voorwaarde voor lidmaatschap, hoewel daar in 1903 discussie over ontstond. In dat jaar besprak de Districtsvergadering van Texas de volgende motie: “Besloten wordt dat de wijze waarop de waterdoop is bediend los staat van het lidmaatschap”. De motie werd verworpen, maar kwam weer aan de orde toen de vergadering hoorde dat sommige gemeentes toch mensen als lid hadden ontvangen die op andere wijze waren gedoopt. De voorzitter bepaalde dat deze mensen geen lid waren, en zijn uitspraak werd ondersteund. Ds. J.W. Manney, die de pogingen om de regel veranderd te krijgen had geleid, rapporteerde dat “hij een gemeente had georganiseerd in Chilton, Texas, bestaande uit 30 leden, die allemaal waren overeengekomen zich te onderwerpen aan de regel van de Vergadering inzake de doopkwestie”. En zo bleven de Oostelijke en Texas Vergadering van de New Testament Church of Christ het eens over het overgieten als de bijbelse wijze van dopen, maar zij verschilden over de vraag of mensen die al op andere wijze gedoopt waren opnieuw gedoopt zouden moeten worden wilden ze lid kunnen worden.

Gedurende deze periode was de New Testament Church of Christ op weg naar een fusie met de Independent Holiness Church, die geleid werd door Charles B. Jernigan en James B. Chapman. Jernigan, een organisator bij uitstek, had een brede visie. In 1901 had hij geholpen met het organiseren van de Holiness Association of Texas, een interkerkelijk lichaam, en de Independent Holiness Church, een afzonderlijke kerk. Als verdediging voor het ontstaan van deze kerk zei Jernigan steeds weer dat zijn mensen een plaats zochten “waar de sacramenten op juiste wijze werden bediend”. Volgens hem moesten de diverse heiligingsgroepen in oost Texas tot kerken worden georganiseerd, omdat er in die groepen “geen doop, geen sacramenten voor hun mensen was, en ze door de kerken losgemaakt¹² genoemd werden”. De Independent Holiness Church erkende alle vormen van doop als geldig en bijbels, hoewel in elk geval Chapman een voorstander van onderdompeling was. Volgens B.F. Neely zouden ze ook ongedoopte christenen als lid hebben verwelkomd.

Laat in de zomer van 1904 was Jernigan bezig met de fusie van drie Zuidelijke kerken: de Independent Holiness Church, de New Testament Church of Christ, en de Holiness Baptist Church of Arkansas, die was opgericht en werd geleid door W.J. Walthaal uit Texarkana. In scherpe tegenstelling tot de New Testament Church of Christ waren de Holiness Baptists strikte aanhangers van onderdompeling. Een of ander versie van Jernigans standpunt was uiteraard de enige mogelijke basis voor een fusie van de drie kerken. Tijdens hun jaarlijkse vergadering, eind september, verklaarden de Holiness Baptists zeer geïnteresseerd te zijn in een samengaan met andere heiligingskerken, maar alleen als onderdompeling de enige manier van dopen kon zijn. De twee andere denominaties gingen verder zonder de Holiness Baptists en riepen een vergadering van afgevaardigden bijeen in november in Rising Star, Texas. Daar verdedigden Mary Lee Cagle en haar assistent B.F.

---

¹¹ Dat wil zeggen, de gemeente zelf heeft het hoogste gezag.

¹² Letterlijk, “come-outers”.

Neely het overgieten als de bijbelse weg, maar stemden uiteindelijk in met een compromis waarin beide groepen concessies deden. De twee kerken kwamen overeen dat in de nieuwe Holiness Church of Christ doop vereist was voor lidmaatschap, maar dat de wijze waarop overgelaten werd aan het persoonlijk geweten. Het verslag dat Jernigan van de vergadering publiceerde noemde de doop een “nonessential”¹³. Wat betekende dat nu precies? In de context wilde dat zeggen dat verschillende manieren van dopen een plaats konden krijgen vanwege het streven naar eenheid in heiliging, hoewel de doop zelf in hun zienswijze een vereiste was om deel uit te maken van de zichtbare kerk. Dit punt werd nog versterkt in het Handboek van 1906, waarin een zin werd toegevoegd aan die waarin de vrijheid van doopwijze werd aangegeven. De nieuwe zin was als volgt: “Dit artikel kan in geen geval zo worden opgevat dat iemand toegelaten kan worden in de gemeente zonder met water gedoopt te zijn”.

II. Doop en de Association of Pentecostal Churches of America

Net als de Holiness Church of Christ, stond de Association of Pentecostal Churches of America in de traditie van de kerk van gelovigen. En net als hun zuidelijke zusterkerk was ze een product van een fusie. Er was geen handboek dat de hele denominatie samenbond, want elke gemeente schreef haar eigen handboek. Net als sommige Baptistenkerken was dit een groep van gemeentes, verenigd door een gemeenschappelijke theologie, onderlinge steun van kerken, onderwijs en publicatie belangen, en een sterk zendingsbewustzijn. Behalve een lang artikel over volkomen heiligmaking, waren de leerstellingen van het kerkgenootschap kort, en bevatten slechts een korte verwijzing naar de doop als een “inwijdingsritueel” van de zichtbare kerk. We zullen dus de leringen omtrent de doop in de plaatselijke handboeken moeten analyseren.

De oudste tak van dit lichaam was de Central Evangelical Holiness Association, een klein kerkgenootschap uit New England, opgericht in 1890 door 10 onafhankelijke gemeentes, allemaal minder dan vier jaar oud. Een van deze was de People's Evangelical Church te Providence, Rhode Island, ontstaan in 1887 onder leiding van Fred Hillery. Het was een levendige gemeente en haar kerkblad, *The Beulah Christian*, fungeerde na 1890 als orgaan voor de kerken van New England, en na 1897 als het officiële orgaan van de Association of Pentecostal Churches of America. In het plaatselijk handboek van de People's Evangelical Church uit 1895, weerklinken de thema's van een kerk van gelovigen. De inleiding begint met:

Een kerk bestaat uit een aantal gelovigen die zich verenigen door een openbare belijdenis van het christelijk geloof, en zich aan elkaar verbinden om samen te bidden, in liefde voor elkaar zorg te dragen, en om de eredienst en de dienst aan God, de verordeningen en tucht van het evangelie te handhaven.

Het handboek bevat een geloofsbelijdenis, waarin drie van de elf artikelen de kerk en de sacramenten betreffen (artikelen VII, VIII en IX). Twee daarvan worden hier volledig geciteerd:

Artikel VII

We geloven dat Christus een zichtbare kerk in deze wereld heeft, dat haar verordeningen de doop en het heilig avondmaal zijn; dat de christelijke sabbat en de bediening van het evangelie goddelijke instellingen zijn, en dat het de plicht van christenen is zich te verenigen met deze zichtbare kerk en haar heilige verordeningen te onderhouden.

Artikel VIII

We geloven dat het uiterlijk teken van de doop het water is dat wordt bediend in de naam van de Vader, en de Zoon, en de Heilige Geest; dat de innerlijke genade die met deze verordening zichtbaar wordt gemaakt de dood aan de zonde en de wedergeboorte tot gerechtigheid is.

Daarmee wordt heel veel niet gezegd. Werden er kinderen gedoopt, en was de wijze van dopen een discussiepunt? Was de doop een voorwaarde voor lidmaatschap? Om met die laatste vraag te beginnen, de doop werd inderdaad vereist. Artikel VII stelt duidelijk dat er twee verordeningen in

---

13

Een niet essentieel punt

de zichtbare kerk zijn, en dat “het de plicht van christenen is zich te verenigen met deze zichtbare kerk en haar heilige verordeningen te onderhouden”. Het verbond van de gemeente gaf aan dit algemene principe een concrete uitwerking in de volgende zinsnede: “Wij verbinden ons om de eredienst te bezoeken en de verordeningen van het evangelie in deze kerk te onderhouden”. Bovendien was een doopceremonie onderdeel van de liturgie voor de ontvangst van nieuwe leden. Het gedeelte waar de doop beschreven werd in het lidmaatschapsritueel staat tussen haken, waarmee aangegeven wordt dat het mogelijk achterwege gelaten kon worden, maar dat zou dan zijn voor nieuwe leden die al gedoopt waren. In feite werden alle genademiddelen dermate hoog geacht dat regels 10 en 11 hun veronachtzaming, zoals “onnodige afwezigheid” bij het avondmaal, tot reden voor kerkelijke tucht en beëindiging van lidmaatschap maakten.

Twee andere punten verdienen de aandacht. Allereerst eiste het handboek van de secretaris om een “chronologisch register van alle leden, met naam en datum waarop ze gedoopt waren bij te houden”. Vervolgens had de kerk vijf commissies, waaronder een Doopcommissie. Volgens het handboek was haar taak:

De commissie zal zorgen voor alles wat nodig is voor een juiste bediening van deze verordening, en, als de wijze van doop die de kandidaat gekozen heeft onderdompeling is, voor de benodigde kleding en begeleiding naar en van het water.

Het is duidelijk dat de wijze van dopen een kwestie van persoonlijk geweten was. Vele andere kenmerken van de kerk van gelovigen komen in dit handboek naar voren, inclusief een Commissie voor de Zieken en Eenzamen, bestaande uit 9 leden. Haar taken waren het bezoeken van zieken en eenzamen, het zorgen voor mensen die zieken in de gaten hielden, het zorgen voor de behoeftigen vanuit de middelen die haar ter beschikken waren gesteld, en het helpen van werkelozen bij het zoeken naar een passende betrekking. Dit en soortgelijke karakteristieken versterken de gedachte dat de doop verstaan werd als een binnentreden in een gemeenschap van toewijding, dienst en liefde.

Een jaar nadat the People's Evangelical Church was georganiseerd ontstond een zustergemeente in Lynn, Massachusetts. Een handboek uit 1898 bevat een geloofsbelijdenis die identiek is aan die van de People's Church, inclusief drie identieke artikelen over de kerk en de sacramenten. Al het andere in het handboek van de kerk in Lynn is anders, inclusief het kerkelijk verbond en huishoudelijk reglement, hoewel opnieuw de kenmerken van een kerk van gelovigen overduidelijk zijn. De kerkelijke grondwet stelde regelmatige verbondsbijeenkomsten in, als een specifiek type bijeenkomst, onderscheiden van zakelijke en gebedsbijeenkomsten. De betekenis van de verbondsbijeenkomst werd onderstreept door de relatie ervan met het sacrament van het Heilig Avondmaal: “De verbondsbijeenkomst zal worden gehouden op de laatste vrijdag voorafgaande aan de eerste zondag van elke maand, en het Heilig Avondmaal zal worden gevierd op de daaropvolgende dag des Heren”. De gemeente te Lynn legde de verantwoordelijkheid voor de doop in de handen van de kerkenraad, en gaf haar de taak kandidaten te onderzoeken en de noodzakelijke voorbereidingen te treffen om het ritueel uit te kunnen voeren. Verder is er over de doop niets meer in het handboek te vinden, maar de traditie van de kerk van gelovigen is de context voor het onderhouden van beide sacramenten. Zo wordt bijvoorbeeld de nadruk van de kerk te Lynn op onderlinge steun weerspiegelt in het feit dat van de vijf commissies er een Commissie voor Zieken en Armen en een Commissie voor Herbergzaamheid was.

In 1897 fuseerde de CEHA, inclusief deze lidkerken uit Providence en Lynn, met de Association of Pentecostal Churches of America, een organisatie die in 1895 was gevormd onder de leiderschap van William Howard Hoople of Brooklyn. Beide groepen hadden een congregatieve vorm van organisatie. Ze ordeneerden beide predikanten op basis van een uitspraak van de gemeente en de toetsing en handoplegging door een raad van predikanten. De groep van Hoople was levendig en groeiend, maar miste wat theologische diepgang, wat blijkt uit de latere plaatselijke handboeken van na de fusie. Deze bevatten geloofsbelijdenissen in de vorm van die van de kerken uit New England. De naam van de jongste organisatie was niet geografisch beperkt en werd daarom de naam van de verenigde kerk, die rond 1907 gemeentes had van Nova Scotia tot aan Iowa.

Men vindt zowel meer als minder wanneer men zoekt naar leerstellingen rond de doop in de handboeken van de kerken in New York en Pennsylvania, de kerken afkomstig uit Hoople's groep.

Lincoln Place Pentecostal Church in Pennsylvania werd opgericht in 1899. Haar handboek uit 1904 heeft een enkel artikel (VIII) over de kerk en haar sacramenten, waarin de laatste simpel “de inwijdende en herdenkende rituelen, doop en het heilig avondmaal” genoemd worden. Er volgt een uitvoerige toelichting op het artikel, maar die behandelt louter de theologische basis voor de onafhankelijkheid van de plaatselijke kerk. Er staan geen liturgieën in het handboek en de enige plaats waar de doop nog wordt genoemd is bij de kerkenraad, die de verantwoordelijkheid krijgt voor het ondervragen van de doopkandidaten.

Tegen 1900 had de Association of Pentecostal Churches of America echter een soort standaard handboek uitgebracht dat nieuwe gemeentes konden gebruiken of aanpassen. Dit standaard handboek geeft de meest gedetailleerde informatie die te vinden is over de dooppraktijken. Er waren rituelen voor zowel kinderdoop als volwassendoop. Het ritueel voor de kinderen baseert zich op Jezus’ uitnodiging aan de kinderen. Vervolgens worden de specifieke voorwaarden voor ouders of voogden genoemd, inclusief de belofte het kind te onderwijzen opdat het “de aard en het doel van dit heilig sacrament” zal begrijpen. Kinderen moet geleerd worden “eerbiedige aandacht voor de genademiddelen” te hebben, vooral de persoonlijke en gezamenlijke aanbidding, de verkondiging en het bestuderen van de Heilige Schrift. Het ritueel voor de volwassendoop is opmerkelijk verschillend. Het begint met het verhaal over Nicodemus’ gesprek met Jezus over het verschil tussen water en Geest, gaat vervolgens over in het verloochenen van de duivel en zijn werk¹⁴, bevestigt de Apostolische Geloofsbelijdenis en eindigt met een eed van gehoorzaamheid aan de geboden van God. Dit handboek erkent besprenkelen, overgieten en onderdompelen als legitieme wijzen, en laat de keuze over aan de kandidaat.

De Beulah Christian deed verslag van een diversiteit aan dooppraktijken die in de denominatie in gebruik waren. In 1893 leidde bijvoorbeeld ds. H.N. Brown een dienst in Keene, New Hampshire, waarin hij “vijf kinderen doopte, twee volwassen als proeflid ontving, en het avondmaal bediende”. Weer anders was een dienst in Malden, Massachusetts, waarin drie volwassenen werden ondergedompeld. Volgens het verslag “was de dienst indrukwekkend”.

De dooppraktijken in den Association of Pentecostal Churches of America kunnen als volgt worden samengevat. Ten eerste was elke vrij om haar eigen theologische verklaring over de betekenis en het belang van de doop te formuleren. Ten tweede boden de regels van het kerkgenootschap de grootst mogelijke ruimte, zowel voor kinder- als volwassendoop, en werd de wijze waarop overgelaten aan het geweten van de kandidaat. Ten derde, deze pluriformiteit betekende dat de kerkleden geacht werden een geest van harmonie te handhaven met hen die anders dachten en handelden op dit punt. En ten vierde, dit alles stond binnen het totale kader van een sterke traditie van een kerk van gelovigen, met haar nadruk op de gemeente als hoogste orgaan, kerkelijke tucht, goede werken en onderlinge steun.

III Doop in de Church of the Nazarene¹⁵ in het Westen.

Nu we ons keren naar de Church of the Nazarene in het Westen, wordt het spitten wat globaler, en beperken we ons tot specifieke punten die roepen om een vergelijking met de andere groepen. De voornaamste bron is het handboek van 1898, het eerste wat de organisatie van Phineas F. Bresee produceerde. De tegenstelling met de ecclesiologie uit het begin van de New Testament Church of Christ kon nauwelijks frappanter zijn. Een inleiding vertelt dat de grondleggers van deze beweging aan de westkust, “gelovende dat de Heer Jezus Christus geen specifieke vorm van kerkbestuur heeft voorgeschreven”, werden geleid door “consensus” in het opstellen van hun organisatievorm, mits niets waarover men het eens was “tegenstrijdig aan het Woord van God” was. Het is duidelijk, deze mensen waren niet bezig met restauratie, en zeker niet in de kerkelijke betekenis. En toch is de basis waarop deze groep als tot kerk van gelovigen gerekend moet worden onmiskenbaar. De inleiding vertelt ook dat degenen die de eerste gemeente in Los Angeles vormden

---

¹⁴ Zoals dat in de kerk van de eerste eeuwen gewoon was.

¹⁵ Uiteraard is “Kerk van de Nazarener” de vertaling van Church of the Nazarene. Ik heb hier toch de Engelse naam laten staan om daarmee aan te sluiten met de andere groepen die ik ook onvertaald heb gelaten, en om aan te geven dat dit de groep uit het westen is en niet de totale Kerk van de Nazarener zoals die met de fusie van 1908 ontstond en nu nog bestaat.

“door God tot dit werk geroepen waren, om uit te treden en naast elkander te staan”. Ze waren speciaal geroepen om samen een heilig leven te leiden, de armen en verlatenen te dienen, en actief te getuigen van hun geloof. Heldere richtlijnen werden gegeven voor de toepassing van kerkelijke tucht.

Het gedeelte over de doop is specifiek en ruim, erkent kinder- en volwassendoop als passende keuzes, geeft ruimte aan elke vorm van doop, en staat overdopen toe “vanwege onzekerheid, of gebrek aan correct onderwijs, of gewetensbezwaren die zijn gerezen ten aanzien van de gebruikte vorm”. De rituelen voor kinder- en volwassendoop verklaren dat de doop “het uiterlijke zegel van het Nieuwe Verbond is”, terwijl het innerlijke zegel de doop met de Heilige Geest is. In het geval van kinderdoop, vervangt het zegel van de doop het uiterlijke zegel van de besnijdenis in het Oude Verbond. Het verhaal van Jezus en de kleine kinderen wordt in herinnering gebracht voordat de taken van de ouders of voogden werden gelezen. Onder deze taken viel ook het kind “het doel van het sacrament”, de Schriften, en andere zaken, benodigd voor de verlossing, te onderwijzen.

In het ritueel voor het dopen van volwassenen werd een nadrukkelijker verband gelegd tussen de waterdoop en de Geestesdoop. De kandidaat werd er aan herinnerd dat de doop met de Heilige Geest beloofd is aan alle gelovigen en zeker vervuld zal worden “in antwoord op gehoorzaam geloof”. Verderop in het ritueel werd de kandidaat gevraagd: “Hebt u de Heilige Geest ontvangen, toen u tot geloof kwam - en zo niet, stelt u dan nu uzelf als een levend offer, om gereinigd te worden van alle zonde?” En zo werd er een verband gelegd tussen de water- en de Geestesdoop waarin de eerste voor de een kon functioneren als een getuigenis van de Geestesdoop, en in anderen als een voorsmaak van een toekomstige gebeurtenis.

Het handboek van 1905-06, het laatste van Bresee's kerk van voor de fusie met de andere heiligingskerken, toont een onmiskenbare ontwikkeling en verandering van denken rond de doop en het ritueel. In een komende biografie van Phineas Bresee zal professor Carl Bangs uitgebreider verslag doen van deze ontwikkelingen. Het belangrijkste dat hier gezegd moet worden is dat in het latere handboek het verband tussen de waterdoop en de Heilige Geest niet meer zo vanzelfsprekend is, en het ritueel nu direct aan de belijdenis van het geloof werd gekoppeld. Een andere verandering in het ritueel voor de doop van gelovigen is de toevoeging van de Apostolische Geloofsbelijdenis als deel van het doopverbond.

IV Conclusies

Deze samenvattingen verstrekken voldoende gegevens om definitieve conclusies te trekken. Ten eerste, onze korte blik op Bresee's tak, en onze langere kijk op de Holiness Church of Christ en de Association of Pentecostal Churches of America tonen een voortgaande ontwikkeling in dooptheologie en -praktijk binnen de regionale groepen die de huidige Kerk van de Nazarener tot leven brachten. Aangezien het principe van ontwikkeling al verankerd lag in die eerste geschiedenis, zal het ons niet verbazen dat de dooptheologie van het nieuwe kerkgenootschap na 1908 zich is blijven ontwikkelen tot op de huidige dag.

Ten tweede, een diversiteit in dooppraktijk, speciaal ten aanzien van de wijze van de volwassendoop, bestond al in elke regionale groep, al voor de fusies. Wat niet duidelijk is, is het standpunt van de Holiness Church of Christ betreffende de kinderdoop, hoewel zowel de groepen in het Oosten en Westen dit toestonden en uitvoerden. Het feit alleen al dat deze eerste Nazareners dit pluralisme in dooptheologie omarmden geeft aan dat de eenheid op andere punten gestoeld was, namelijk de punten die verband hielden met de Wesleyaanse weg tot verlossing. De andere kant van dit feit is dat buiten de “essentiële zaken” de eerste Nazareners niet allen verschillende inzichten en praktijken toelereerden, maar die ook *verwachtten*.

Ten derde, de eerste kerken waren serieus ten aanzien van de doop omdat ze serieus waren over de kerk als lichaam van gelovigen, bijeengebracht onder tucht, die getuigden van hun geloof door woord en daad. Jernigan's aandringen op de sacramentele noodzaak voor het organiseren van de Independent Holiness Church werd veroorzaakt door zijn zorg om de tekenen en zegeningen van de zichtbare kerk binnen de heiligingsgroepen te brengen. Maar het was ook een impliciete veroordeling van de Methodistenkerken, waar de sacramenten meer en meer in tuchtloze kerken bediend werden, en dan ook steeds minder op betrokkenheid van de leden konden rekenen. In eerste instantie onafhankelijk, en later als een verenigd lichaam, brachten de groepen die de huidige Kerk

van de Nazarener gesticht hebben, hun dooptheologie binnen de context van de kerk van gelovigen, met haar nadruk op toewijding en liefde.

V. Het bruikbare verleden toëigenen

De Kerk van de Nazarener heeft geen geloofsartikel over “de Kerk” gekend tot aan 1989. Desondanks waren er wel degelijk bepaalde aannames die ten grondslag lagen aan het afscheiden van het bisschoppelijk Methodisme, het samengaan van deze groepen waardoor regionale kerken ontstonden, en later een landelijke kerk, en weer later, met de toetreding van de Pentecostal Church of Scotland in 1915, een internationale kerk. De traditie van de “kerk van gelovigen” ligt zeer dicht aan het hart van de Nazarener ervaring, en geeft aan dat de Kerk van de Nazarener werd geboren met een unieke aard: een die van origine zowel een Methodisten als een Baptisten kant had, maar toch noch volledig de één, noch volledig de ander was. Met haar geboorte kreeg ze een unieke eigen aard. Deze interpretatie helpt ons beter te begrijpen waarom deze kerk (en sommige andere Wesleyaanse heiligingskerken) ontstond, hoewel de meerderheid van de Wesleyaanse heiligingsmensen loyaal bleven aan het bisschoppelijk Methodisme. Bovendien geeft het een belangrijke spanning aan tussen de polen van een Methodisten- en een gelovigenkerk. Een spanning die vorm heeft gegeven aan de ontwikkeling van de Wesleyaanse heiligingskerken. Als een kerk van gelovigen in de Wesleyaanse traditie, leken de Nazareners op het Amerikaanse bisschoppelijk Methodisme in haar eerste eeuw en het Britse Methodisme na de dood van John Wesley. Maar net als de hoofdstroom in het Methodisme lopen de Nazareners het risico het karakter van hun oorspronkelijke visie te vernietigen, hoewel op een heel andere wijze. Terwijl de hoofdstroom van het Methodisme nu het pluralisme van de Amerikaanse cultuur weerspiegelt, is de Kerk van de Nazarener veel van het pluralisme die binnen de evangelische beweging gevonden wordt gaan bevatten. En veel daarvan is gebaseerd op manieren van denken die tegengesteld zijn aan de Wesleyaanse ideeën over Schrift, verlossing, en de sacramenten. Deze tendens heeft de Nazareners gestimuleerd steeds sterker de “gelovigen” kant van hun traditie te accentueren, ten koste van de Wesleyaanse kant. Daarom worden de pogingen om de kerk opnieuw Wesleyaans te maken (dat heeft natuurlijk zijn grenzen) door sommigen gezien als noodzakelijk om het evenwicht in visie van de grondleggers te herstellen. Een belangrijke taak voor de Nazarener theologen in onze tijd zou kunnen zijn het herontdekken van wat het betekent om een *kerk van gelovigen* in de *Wesleyaanse* traditie te zijn. Dat zou trouwens wel eens een theologische behoefte voor de Wesleyaanse heiligingskerken in het algemeen kunnen zijn. In de Nazarener situatie wordt dit punt nergens duidelijker geïllustreerd dan in de huidige dooppraktijk. De tendens is meer en meer naar enkel volwassendoop en steeds meer door onderdompeling. Dat is een van de sterkste bewijzen (maar zeker niet de enige) dat de Nazareners steeds meer een Baptistenziel en -karakter ontwikkelen, ten koste van hun eigen identiteit, en dat ze de creatieve en betekenisvolle spanning aan het verliezen zijn die de eerste Nazareners in de praktijk brachten en waar ze in geloofden.

Het herstel van deze creatieve spanning, als dat al lukt, zal op diverse wijze plaats moeten vinden. Eén aspect van dit proces kan de vreugdvolle herontdekking en het ten uitvoer brengen van een meervoudige dooppraktijk zijn. Het zou een gewetenszaak moeten zijn dat de predikanten in staat worden en bereid zijn de theologische basis van elke doopvorm uit te leggen. Evenzo is het essentieel dat theologen helpen bij het opnieuw verdedigen van deze praktijken, zoals Rob. L Staples heeft gedaan in zijn recente *Outward Sign and Inward Grace* (1991)¹⁶. De historicus kan ook een rol spelen door de mensen, woorden en daden in herinnering te roepen die de principes van de grondleggers illustreren.

Zo kan de historicus het getuigenis van Mary King Snowbarger, de moeder van Nazarener docenten, in herinnering brengen. Zij was gedoopt in Hutchinson, Kansas, bijna 80 jaar geleden. In haar mondelinge autobiografie vertelde ze dat ds. H.M. Chambers “Bertha, Esther en mijzelf tegelijkertijd doopte terwijl we aan het altaar knielden. Hij gebruikte een kan en goot water over onze hoofden. Dat is voor mij altijd een bevredigende doop geweest”. Iemand anders die we in herinnering kunnen roepen is Phineas Bresee, die tijdens Districtsvergaderingen gevraagd werd om

---

¹⁶ “Uiterlijk teken en innerlijke genade”. Een boek over de betekenis van de sacramenten vanuit de Wesleyaanse theologie.

kinderen te dopen, en sommigen van hen zijn heden ten dage nog steeds actieve leden in onze kerk. Bresee was niet de enige van de eerste algemeen superintendents die tot deze eer geroepen werd. Hiram F. Reynolds werd eveneens gevraagd deze dienst te verrichten. Lees de volgende opmerking uit de notulen van de Districtsvergadering van 1924 van het Eastern Oklahoma District: "Om 14.00 uur doopte dr. Reynolds zes baby's, en deze gebeurtenis was een zegen voor allen. Hierna volgde een bijzondere ordinatiedienst". Of lees dit deel uit de notulen van de Districtsvergadering van 1927 van het San Antonio District: "Een doopdienst volgde. Dr. Reynolds riep allen naar voren die wilden dat hun kinderen gedoopt zouden worden en er werden er zeven gebracht". Soortgelijke verhalen over het bedienen van de kinderdoop gedurende Districtsvergaderingen kan men vinden bij vergaderingen die werden voorgezeten door andere algemeen superintendents uit die tijd, zoals Roy. T. Williams, J.B. Chapman en John W. Goodwin. Hieruit blijkt dat het toentertijd een populair gebeuren was en gezien de plaats van handeling zeer breed gedragen werd, de praktijk zowel als de achterliggende theologische betekenis.

Evengoed zorgde deze ruimte in dooppraktijk voor een stroom van brieven aan de hoofdredacteur van de *Herald of Holiness*, de belangrijkste spreekbuis van de kerk. Deze brieven boden de gelegenheid de kerk te onderwijzen. In de jaren twintig was het hoofdredacteur J.B. Chapman, zelf overtuigd van de doop door onderdompeling, die de kinderdoop, onderdompeling en de meervoudige dooppraktijk zelf verdedigde als acceptabele en aanbevelenswaardige praktijken binnen de kerk. Chapman adviseerde ook predikanten om te dopen op wijzen waar hun eigen voorkeur niet naar uit ging, in plaats van de mensen te laten wachten op een predikant die zich helemaal in deze wijze kon vinden. Eén ding verdedigde hij niet: het lidmaatschap van ongedoopte christenen in de Kerk van de Nazarener. Hij stond erop: "Van mensen die lid willen worden van de Kerk van de Nazarener wordt verwacht dat ze op een of andere wijze gedoopt zijn".

Iemand anders die we in herinnering willen brengen is Mary Lee Cagle, die eens vierkant achter overgieten als enige bijbelse wijze van dopen stond. Na 1904 heeft ze het idee van vrijheid van doopwijze en tijd waarop volkomen omarmd, en werd zo een model predikant die wilde ingaan op de individuele gewetens van haar mensen. In een autobiografie roept ze een doopdienst in herinnering, die zij en haar man leidden in een stadje zonder kerk in New Mexico. Er waren daar ongedoopte mensen aanwezig die tijdens diverse evangelisatie-acties uit het verleden tot geloof waren gekomen. Haar verslag is in de derde persoon maar gaat over haar echtgenoot en haarzelf: "Het was een tijd waarop ze doopten op elke mogelijke wijze die er onder de zon te vinden was. Ze dompelden onder, ze besprenkelden, ze overgoten en ze doopten baby's. Het was een tijd van grote vreugde, en de vreugdekreten van de verlostten weerklonken door de heuvels".